

KS. KAZIMIERZ DĄBROWSKI

Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi

KS. MIECZYSLAW RÓŻAŃSKI

Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

KSIĄDZ LECH REMIGIUSZ STACHOWIAK (1926–1997)

ZARYS BIOGRAFII

Ksiądz Lech Remigiusz Stachowiak należy do grona najwybitniejszych bibliotów polskich XX w. Nie doczekał się jeszcze naukowego opracowania swego dorobku, chociaż krótkie noty bibliograficzne zawarte zostały w słownikach¹, publikacjach² i informatorach kościelnych³. Autorzy są świadomi, że aby ukazać tę wybitną postać polskiej nauki potrzebne są wielopłaszczyznowe badania w wyniku których udałoby się wydobyć nie tylko obraz badanej postaci, ale także dokonać oceny działalności badawczej, która polegała na dokonywaniu przekładów świętych tekstów z języków oryginalnych oraz wykonywaniu ich egzegezy. Dlatego aby uczcić 25-lecie śmierci tego łódzkiego uczonego jako materiał wprowadzający w część jubileuszową przedstawiony zostanie zarys biografii, który nie pretenduje do pełnego naukowego opracowania wszystkich aspektów życia Księdza Profesora. Ma natomiast na celu przybliżyć życie i działalność Księdza Lecha Stachowiaka. Życiorys napisany został na podstawie dokumentów zgromadzonych w teczce personalnej ks. Lecha Stachowiaka, przechowywanej w Archiwum Archidiecezjalnym w Łodzi⁴.

¹ J. Mandziuk, P. Zwoliński, *Stachowiak Lech (1926–1997)*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 10, Warszawa 2006, s. 601–605; *Wrześniński Słownik Biograficzny*, red. R. Nowaczyk (Stańczyk), Września 2011; R. Rubinkiewicz, *Stachowiak Lech Remigiusz (1926–1997)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 41, Kraków 2002, 321–322.

² P. Zwoliński, *Wyższe Seminarium Duchowne w Łodzi – 1921–2001*, Łódź 2001, 63–64; Ks. Lech Stachowiak, *Łódzkie Studia Teologiczne* R. 1 (1992), 128–133; *Światła prawdy Bożej. Księdzu profesorowi Lechowi Stachowiakowi w 70 rocznicę urodzin*, red. E. Szewc, Łódź 1996; R. Pietkiewicz, *„Biblia Tysiąclecia” w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego*, Wrocław 2004; *Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968–1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994; A. Tronina, *Pół wieku lubelskiej szkoły biblijnej (1956–2006)*, *The Biblical Annals* 3 (2013), 119–145.

³ E. Szewc, *Biblijstka polska poniosła stratę*, *Wiadomości Diecezjalne Łódzkie* (dalej WDL) R. 71 (1997), nr 7–8, 351–352.

⁴ Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi (dalej: AAŁ), Akta Kurii Biskupiej (dalej: AKB), Akta Personalne (dalej: AP), sygn. 560.

LECH REMIGIUSZ STACHOWIAK urodził się 24 maja 1926 r. w Poznaniu w rodzinie Ignacego i Stanisławy z domu Chudzińskiej. Został ochrzczony w kościele kolegiackim pw. św. Stanisława w Szamotułach 27 czerwca 1926 r. Jego rodzice zamieszkali w Wrześni, gdzie Lech po ukończeniu 7. roku życia rozpoczął edukację szkolną. Uczęszczał najpierw do Szkoły Powszechnej we Wrześni, a po jej ukończeniu w 1938 r. do Państwowego Liceum i Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza mającego siedzibę w rodzinnym mieście. Po wybuchu II wojny światowej Rodzina Stachowiaków została wysiedlona z Wrześni do Radomia w Generalnej Guberni i pozbawiona mienia. Okres tułaczki wojennej trwał aż do jej zakończenia i na pewno pozostawił w młodym Lechu dramatyczne wspomnienia. Oczywiście w tym czasie nie było mowy o możliwości kontynuowania nauki. Jak pisze w życiorysie, złożonym w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi wraz z podaniem o przyjęcie, że w tym czasie podejmował prace zarobkowe, aby wspomóc utrzymanie rodziny⁵. Naukę kontynuował po powrocie we Wrześni w 1945 r. W 1947 r. ukończył ten etap edukacji rozpoczęty przez II wojną światową egzaminem dojrzałości. Egzamin odbył się według programu Wydziału Humanistycznego⁶ przed Państwową Komisją Egzaminacyjną i uprawniał abiturienta do ubiegania się o przyjęcie do szkoły wyższej⁷. Wydany 28 maja 1947 r. dokument maturalny zawierał następujące oceny: religia – 5, język polski – 5, język łaciński – 5, język niemiecki – 5, historia – 5, nauka o Polsce i świecie współczesnym – 5; biologia – 4, fizyka z chemią i astronomią – 4, matematyka – 5, propedeutyka filozofii – 5, ćwiczenia cielesne – 5⁸.

Ciekawe świadectwo wystawił adeptowi do stanu duchownemu ks. Jan Domżański, który uczył Lecha Stachowiaka religii. Zapisał w nim m.in. „Przez cały czas jego pobytu miałem możliwość zaobserwować jego niezwykle walory i to nie tylko wybitną inteligencję i zdolności, lecz przede wszystkim wielką pracowitość i pilność. Przy tym obowiązki swoje jako katolika wypełniał wzorowo i budująco przez ubiegły rok szkolny. Był prezesem naszej Sodaliczki Mariańskiej i w pracy tej wykazał wielki młodzieńczy entuzjazm dla sprawy Bożej”⁹.

Studia filozoficzno-teologiczne rozpoczął w 1947 r., po wstąpieniu do Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi. Jako kleryk o nieprzeciętnych zdolnościach został w 1949 r. wysłany przez biskupa łódzkiego Michała Klepacza na studia teologiczne do Fryburga. W liście do Rektora Seminarium w kilka dni o przyjeździe do Fryburga, pisał, że wykłady z podstawowych przedmiotów prowadzone są w języku łacińskim, tylko z historii Kościoła i przedmiotów pomocniczych można ich słuchać zarówno w języku francuskim, jak i niemieckim¹⁰. W kolejnych listach opisywał zasady studiowania i warunki jakie funkcjonowały na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu, aby dalej informować o zdanych egzaminach i planach

⁵ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 2.

⁶ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 3; Komisja powołana została przez Kuratora Okręgu Szkolnego w Poznaniu 6 maja 1947 r. nr II – 1639a/47.

⁷ Art. 52 ustawy z 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa; Dz.U. z 1932, nr 38, poz. 389.

⁸ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 3v.

⁹ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 4.

¹⁰ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 33–36.

wakacyjnych. Z uwagi na polityczne uwarunkowania wakacje spędzał w Szwajcarii, gdyż nie wiadomo było, czy ponownie otrzyma paszport. Tak spędzane wakacje umożliwiły mu lepsze poznanie języka francuskiego¹¹.

W 1951 r. otrzymał święcenia subdiakonatu, a święcenia kapłańskie przyjął 20 lipca 1952 r. z rąk biskupa Franciszka Charriere we Fryburgu Szwajcarskim w kościele św. Michała. Mszę św. prymicyjną odprawił 27 lipca tego roku w kościele pofranciszkańskim w Luzern¹².

Studia teologiczne na Uniwersytecie fryburskim zakończył licencjatem z teologii, a następnie rozpoczął pracę naukową, zwieńczoną obroną pracy doktorskiej, którą napisał pod kierunkiem prof. Karla Prümma *Chrestotes, Ihre biblisch-theologische Entwicklung und Eigenart* i po zdaniu odpowiednich egzaminów obronił w 1955 r.¹³ Pracę tę nostryfikował zgodnie z polskimi przepisami na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w 1963 r.¹⁴.

Biskup ordynariusz Michał Klepacz, jako że znał już predyspozycje naukowe ks. Lecha Stachowiaka, skierował go na studia specjalistyczne z zakresu Pisma Świętego do Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie (Biblicum). Studiował tam w latach 1955–1958¹⁵. Po odbyciu tych studiów wrócił do Polski i rozpoczął prowadzenie wykładów w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi. Wykładał biblistykę i języki orientalne. Pełnił funkcję prefekta, a w latach 1968–1969 był wicerektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi. W 1961 r. wrócił do Rzymu, aby ostatecznie przygotować doktorat z nauk biblijnych¹⁶. W 1962 r. obronił pracę doktorską z nauk biblijnych *Die paulinische Paränese und die Unterweisung über die zwei Geister (1QS III, 13–IV, 26). Eine trad.-gesch., exegetische und theolog. Studie* w Instytucie Biblijnym, napisaną także pod kierunkiem prof. Karla Prümma.

Rozpoczął pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Prowadził tam m.in. lektoraty z języków: hebrajskiego, aramejskiego i greckiego. Tam też 25 listopada 1967 r. Rada Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego na podstawie dorobku naukowego i przedłożonej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim rozprawy habilitacyjnej pt. *Geneza i rozwój dualistycznej antropologii qumrańskiej. Studium biblijne*¹⁷ nadała mu z obowiązującymi przepisami prawnymi i ustawą z 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych stopień naukowy docenta¹⁸. Zgodnie z obowiązującą wówczas procedura do uznania tego stopnia potrzebne było jeszcze jego zatwierdzenie przez ministra. Po jego otrzymaniu 25 października 1968 r. otrzymał dyplom potwierdzający ten stopień naukowy.

¹¹ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 36.

¹² AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 38.

¹³ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 39.

¹⁴ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 54.

¹⁵ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 41.

¹⁶ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 50.

¹⁷ *Światła prawdy Bożej. Księdzu Profesorowi Lechowi Stachowiakowi w 70. rocznicę urodzin*, red. E. Szewc, Łódź 1996.

¹⁸ AAŁ, AKB, AP, sygn. 560, k. 55; jest on równoważny z obecnym stopniem naukowych doktora habilitowanego.

Wkrótce został kierownikiem Katedry Filologii Biblijnej Instytutu Nauk Biblijnych KUL, w 1977 r., po reorganizacji Wydziału Teologicznego KUL, objął nowo powstałą Katedrę Egzegezy Ksiąg Historycznych i Dydaktycznych Starego Testamentu. Kierował tą katedrą do czasu przejścia na emeryturę w 1996 r. W 1974 r. uchwałą Senatu KUL mianowany został profesorem nadzwyczajnym. Uchwała ta została zatwierdzona przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki w 1975 r.¹⁹. Profesorem zwyczajnym decyzją ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki został 28 września 1981 r.²⁰.

Działalność naukowa Księdza Lecha Stachowiaka skupiona była wokół wydawania Biblii Tysiąclecia. Był redaktorem naukowym tłumaczenia tekstów biblijnych z języków oryginalnych. Zasłynął wówczas jako redaktor naukowy Biblii Tysiąclecia, a także Biblii Lubelskiej. Był autorem komentarzy do Księgi Jeremiasza i Ewangelii św. Jana. Problematyka jego twórczości obejmowała głównie księgi Starego Testamentu i odkrycia w Qumran. Te osiągnięcia wpłynęły, że w 1990 r. został członkiem Papieskiej Komisji Biblijnej²¹. Wybierany był dwukrotnie na kadencje 1990–1995 i 1995–2000²². Druga kadencja została przerwana śmiercią Księdza.

Od 1966 r. był członkiem Rady Naukowej Biblii Tysiąclecia, odpowiedzialnym za tłumaczenie i redakcję Starego Testamentu. W latach 1988–1993 pełnił funkcję prezesa Sekcji Biblistów Polskich przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki.

Za zasługi w dziedzinie biblistyki został odznaczony 3 grudnia 1985 r. przez biskupa ordynariusza Diecezji Łódzkiej Józefa Rozwadowskiego kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Łódzkiej, a rok później, 15 grudnia 1986 r., został kapłanem Jego Świątobliwości Jana Pawła II²³, a następnie 17 listopada 1991 r. prałatem honorowym Jego Świątobliwości²⁴.

Ksiądz Lech Remigiusz Stachowiak zmarł 1 sierpnia 1997 r. w 72. roku życia, z czego 45 w kapłaństwie. 5 sierpnia 1997 r. w bazylice archikatedralnej w Łodzi została odprawiona Msza święta pogrzebowa, po której został pochowany na cmentarzu św. Antoniego w Łodzi.

W Mszy świętej pogrzebowej uczestniczyli biskupi, delegacje katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, polscy bibliści i prezbiterium Archidiecezji Łódzkiej. Telegram żałobny przesłał papież Jan Paweł II. W liście zaznaczył, że ks. Stachowiak służył z miłością Kościołowi jako długoletni profesor Pisma Świętego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w Wyższym Seminarium Duchownym

¹⁹ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 84; pismo z dnia 17 stycznia 1975 r. zatwierdzające uchwałę Senatu z 1 kwietnia 1974 r. o nadaniu tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego oraz powołaniu go na to stanowisko w Katedrze Filologii Biblijnej na Wydziale Teologicznym KUL.

²⁰ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 95; Pismo ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki zatwierdzające uchwałę Senatu KUL oraz powołujący profesora zwyczajnego Lecha Remigiusza Stachowiaka na to stanowisko w katedrze egzegezy starego testamentu, ksiąg historycznych i dydaktycznych na Wydziale Teologicznym KUL.

²¹ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 114.

²² AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 124–126.

²³ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 108.

²⁴ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 120.

w Łodzi, a jako Członek Papieskiej Komisji Biblijnej swój umysł, serce i siły poświęcił prawdzie i służbie Chrystusowi w drugim człowieku²⁵. List przesłał także ówczesny Przewodniczący Komisji Biblijnej kardynał Józef Ratzinger, w którym zaznaczył, że ks. Stachowiak uczestniczył w pracach Komisji Biblijnej, ofiarując swoje doświadczenie i kompetencje²⁶.

PUBLIKACJE NAUKOWE KS. PROF. LECHA STACHOWIAKA

1. *Der Christ und die Güte*, „Schweizerische Kirchenzeitung”, 1956, 124, s. 433–435, 464–466.
2. *Chrestotes, ihre biblisch–theologische Entwicklung und Eigenart*, „Studia Friburgensia”, NF 17, Fribourg (Suisse), 1957, ss, VI+137.
3. *Hoffnung und Verzweiflung in biblischer Sicht* (wsp. z prof. H. Haagiem), *Anima* 13, 1958, s. 111–118.
4. *Güte*, w: *Bibeltheologisches Wörterbuch*, Graz 1959, 1962, 1967 (wyd. II, s. 580–589; wyd. III, s. 648–657).
5. Rec., *Epiphaneia*, München 1955, RBL, 1960, 13, s. 365–369.
6. *Refleksje nad biblijnym pojęciem pokory*, RBL, 1960, 13, s. 199–216.
7. *Dzieje ostatnich sporów biblijnych*, „Znak”, 1961, 13, s. 943–969.
8. *Etyka Zrzeszenia z Qumran a etyka św. Pawła*, w: *Ze współczesnej problematyki biblijnej*, Lublin 1961, s. 115–130.
9. *Die Antithese Licht–Finsetrnis, ein Thema paulinischer Paränese*, „Tübingen Theolog. Zeitschrift”, 1963, 143, s. 385–421.
10. *Paraenesis paulina et Instructio de duobus spiritibus in „Regula Qumranensi”*, „Verbum Domini”, 1963, 41; s. 245–250.
11. *Człowiek między światłem a ciemnością według św. Pawła*, w: *Studia biblijne i archeologiczne*, Poznań 1963, s. 179–197.
12. *Modlitwa w Piśmie Świętym*, AK, 1963, 66, s. 299–309.
13. *Teologiczno-biblijna problematyka czasu*, RBL, 1964, 17, s. 291–303.
14. *Traktat teologiczno-moralny o dwóch duchach w Regule Zrzeszenia z Qumran*, AK, 1964, 67, s. 219–228.
15. *List św. Jakuba, Przekład z oryginału, wpraw. i komentarz*, w: *Biblia Tysiąclecia* (wyd. zbiorowe, Poznań 1965, 1971, 1980, 1986 i dziewięć oddzielnych samego NT, 1965–1991).
16. *V Międzynarodowy Kongres Studiów ST w Genewie*, CT, 1966, 36, s. 238–244.
17. *Spór między Jahwe a Izraelem (Jr 2, 1–20)*, RBL, 1967, 20, s. 72–85.

²⁵ WAŁ. 1997, nr 7–8, 355–256; treść telegramu: Całym sercem łączę się w modlitwie z Kościołem łódzkim po śmierci śp. Księdza Prof. dr hab. Lecha Remigiusza Stachowiaka. Odszedł do Boga po wieczną nagrodę gorliwy Kapłan. Służył z miłością Kościołowi jako długoletni profesor Pisma Świętego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi. Wychowawca alumnów, członek Papieskiej Komisji Biblijnej, który swój umysł, serce i siły poświęcił prawdzie i służbie Chrystusowi w człowieku, zwłaszcza młodym.

Proszę miłosiernego Boga o wiekiśtą światłość dla jego duszy. „Błogosławieni, którzy w Panu umierają [...] niech odpoczną od swoich mozołów, bo idą wraz z nimi ich czyny” (Ap 14, 13).

Na ręce Księdza Arcybiskupa składam wyrazy współczucia i udzielam Apostolskiego Błogosławieństwa Rodzinie Zmarłego, Bliskim i wszystkim Uczestnikom liturgii pogrzebowej. Castel Gandolfo, 4 sierpnia 1997 r.

²⁶ AAL, AKB, AP, sygn. 560, k. 131.

18. *Jeremiasz – prorok Izraela*, CT, 1967, 36, 2, s. 35–48.
19. *Księga Jeremiasza w ST*, wyd. I, RTK, 1967, 14, s. 89–92.
20. *Księga Jeremiasza*. Tłumaczenie, aparat krytyczny, komentarz; ekskursy (Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu KUL X, 1), Poznań 1967, ss. 536.
21. Hass, w: *Bibeltheologisches Wörterbuch*, wyd. III, Graz 1967, s. 664–669.
22. *Teologiczny temat dwóch duchów w pismach qumrańskich*, ZN KUL, 1967; 3, s. 37–52.
23. *Fäulnis*, kol. 472–473, *Güte*, kol. 646, *Langmut*, kol. 1015, *Sanftmut*, kol. 1521, *Sauertig*, kol. 1528, *Verfolgung*, kol. 1816–1817, *Vielen (die)*, kol. 1848–1849, w: *Bibel-Lexikon* (wyd. H. Haag), wyd. II, Einsiedeln 1968.
24. *Lamentacje. Księga Barucha. Wstęp*, przekład z oryginału, komentarz (Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu KUL X, 2), Poznań 1968, ss. 182.
25. *Biblijna koncepcja człowieka*, w: *W nurcie zagadnień posoborowych II*, Warszawa 1968, s. 209–226.
26. *W poszukiwaniu chrześcijańskiego sensu ST*, AK, 1969, 72, s. 418–426.
27. *Bóg działa w historii zbawienia ku Chrystusowi*, WDL, 1969, 43, s. 243–257.
28. *Geneza dydaktycznego schematu dwóch dróg w piśmiennictwie qumrańskim i międzytestamentalnym*, RBL, 1969, 22, s. 75–85.
29. *Zagadnienie dualizmu antropologicznego w ST i literaturze międzytestamentalnej*, STV, 1969, 7, 2, s. 3–32.
30. *Teologia życia w ST*, RTK, 1970, 17, 1, s. 12–21.
31. *Pouczenia moralne w starszych tradycjach prorockich*, ZN KUL, 1970, (13), 1, s. 3–10.
32. *Nowe wydanie krytyczne Biblii Hebrajskiej*, RBL, 1970, 23, s. 232–234.
33. *O ile prawdy i normy Starego Testamentu zachowały wartość dla kształtowania dzisiejszej doktryny moralnej*, AK, 1971, 76, s. 208–218.
34. *Apokaliptyka i eschatologia u progu ery chrześcijańskiej*, AT, 1971, 77, s. 57–68.
35. *Historia i eschatologia u proroków*, RTK, 1971, (18), 1, s. 85–95.
36. Adam, Alleluja, Angeolofania, Anioł ST, Asceza w judaizmie, Asztarte, Aszera, Apokaliptyka, Apokryfy ST, Am–ha–ares, Antropologia biblijna, antropomorfizm, Baal, bluźnierstwo, bojaźń Boża, błogosławieństwo, baranek, Baruch, Belial, Bar-Kochba, Bóg w ST, Styl biblijny, Teologia biblijna ST, Tekst Pisma św. ST, biblijne języki, bałwochwalstwo, babilońska niewola, Baltazar, cud w ST, cierpienie ST, chrzest janowy, chasydzi, charyzmaty, ciało ST, cierpliwość ST, Daniel, księga Daniela, dobroć ST, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1971–1979, t. 1–3.
37. *Odwieczne pochodzenie słowa (J 1, 1–5)*, RBL, 1972, 25, s. 156–168.
38. *Symboliczne czynności jako forma przekazu prorockiego*, w: *Współczesna biblistyka katolicka*, Warszawa 1972, s. 79–90.
39. *Starotestamentalna koncepcja Boga*, RTK, 1972, 19, 1, s. 61–72.
40. *Rec. Ist Adam an allem schuld?* pr. zbior., Innsbruck 1971, STV, 1913, (11), 2, s. 327–333.
41. *Księga Jeremiasza. Księga Daniela. Księga Psalmów*, w: *Biblia Tysiąclecia*, wyd. II, Poznań 1972, (przekład, wprowadz. i komentarz).
42. *Rozwój norm moralnych w historii zbawienia Starego Testamentu*, AK, 1973, 81, s. 39–49.
43. *Spotkanie Jezusa z Nikodemem*, RTK, 1973, 20, s. 69–81.
44. *Literackie i egzegetyczne problemy perykopy o chlebie z nieba (J 6, 22–59)*, STV, 1973, (11), 2, s. 57–74.
45. *Teologia słowa prorockiego*, w: *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej*, Warszawa 1973, s. 111–118.
46. *Prorocy i księgi prorockie*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, Poznań 1973, s. 373–500.

47. *Godność mesjańska Jezusa w Ewangelii janowej*, w: *Mesjasz w biblijnej historii zbawienia*, Lublin 1974, s. 363–373.
48. *Modlitwa arcykapłańska (J 17)*, RTK, 1974, (21), 1, s. 85–94.
49. *Bóg w pismach starotestamentalnych i literaturze międzytestamentalnej*, w: *O Bogu dziś*, Warszawa 1974, s. 155–170.
50. *Eschatologia Ewangelii według św. Jana*, w: *Materiały Kongresu Biblistów w Krakowie*, Kraków 1974, s. 150–173.
51. *Pismo św. o powstaniu życia*, AK, 1974, 83, s. 371–382.
52. *Jak rozumieć biblijne wypowiedzi o człowieku*, STV, (12), 1, 1974, s. 167–176.
53. *Ewangelia według św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, aparat krytyczny, komentarz*, (Pismo św. Starego i Nowego Testamentu KUL IV), Poznań 1975, ss. 456.
54. *Ewangelia według św. Jana*, w: *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań 1975, s. 359–514.
55. *Listy powszechne*, w: *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań 1975, s. 1041–1138.
56. *Dobry Pasterz (J 10, 1–21)*, RTK, 1975, (22), 1, s. 75–84.
57. *Tematy teologiczno-biblijne: choroba, uzdrowienie, problematyka zła*, WDŁ, 1975, 49, s. 80–88.
58. *Filologiczne uwagi do reguły Zrzeszenia*, w: *Materiały do wykładów z biblistyki*, Lublin 1975, s. 167–183.
59. *Elementy eklezjalne w objawieniu ST*, ZN KUL, 1976, (19), 1, s. 11–21.
60. *Rozwój nauk biblijnych w XIX i pocz. XX w.*, w: *Dzieje Teologii Katolickiej w Polsce w w. XIX i XX*, t. 3, 1, Lublin 1976, s. 33–66.
61. *Ostatni dialog Jezusa z niewierzącym światem*, Warsz. Studia Bibl., Warszawa 1976, s. 111–120.
62. *Auf den Spuren der Paränese im AT*, CT, 1976, nr spec. 46, s. 58–79.
63. *Królestwo Boże w najstarszych tradycjach ST*, w: *Królestwo Boże w Piśmie św.*, Lublin 1976, s. 11–16.
64. *Osiem błogosławieństw na tle pojęć etycznych mieszkańców Palestyny w epoce Chrystusa*, RTK, 1976, (23), 1, s. 49–59.
65. *A Bogiem było Słowo (J 1, 1). Pochodzenie i sens janowego określenia Logos*, w: *Studia z filozofii Boga*, Warszawa 1977, s. 121–133.
66. *Osiem błogosławieństw na tle etycznych pojęć mieszkańców Palestyny*, w: *Bóg, Dekalog, Błogosławieństwa, Modlitwa*, Kraków 1977, s. 135–147.
67. *Filologiczne uwagi do Reguły Zrzeszenia I QS II, II–IV i cz. II, Materiały pomocnicze do studiów z biblistyki II*, Lublin 1977, s. 141–163.
68. *Grzech narodu i możliwość ratunku wg Iz 1, 2–17*, RTK, 1977, (24), 1, s. 5–9.
69. *IX Międzynarodowy Kongres Organization for the Study of the Old Testament w Göttingen 1–26 VIII 1977*, ZN KUL, 1978, 21, s. 90–91.
70. *W poszukiwaniu parenezy w ST*, CT, 1978, 48, 2, s. 37–57.
71. *Katolicka biblistyka polska 1900–1945*, w: *W kierunku kultury chrześcijańskiej*, Warszawa 1978, 8, 551–567.
72. *Pouczenia etyczne w literaturze międzytestamentalnej*, CT, 1978, 48, 3, s. 43–62.
73. *Die sittlichen Mahnungen in der intertestamentalen Literatur*, CT, 1978, nr spec. 78, s. 41–60.
74. *Prorocy jako zjawisko religijne starożytnego Wschodu*, RTK, 1978, 25, 1, s. 23–36.
75. *Problematyka zła w ST. Idea życia po śmierci w ST*, w: *Studio lectionem facere*, Lublin 1978, s. 198–202, 217–220.
76. *Die „ekkesialen” Formen und Bilder im AT*, ZN KUL, 1978, z. spec. 21, s. 49–57

77. *Dwa aktualne zagadnienia teologiczno-biblijne*, w: *Materiały pomocnicze do nauki i wykładów z biblistyki III*, 1979, s. 99–106.
78. *Posłannictwo Deuteroizajasza w świetle Iz 40, 1–11 i późniejszej tradycji tego tekstu STV*, 1979, (17), 1, s. 57–70.
79. *Nadchodzący dzień Jahwe*, RTK, 1979, (26), 1, s. 25–34.
80. *Die Paränese im Qumran-Schrifttum*, „Folia Orientalia”, 1980, XXI, s. 117–128.
81. *Wizja chwały Jahwe a misja Izajasza proroka (Iz 6, 1–13)*, RTK, 1980, (27), 1, s. 15–26.
82. *Wartości etyczne tradycji o przymierzu*, w: *Biblia Księga Ludu Bożego*, Lublin 1980, s. 19–27.
83. *Odpuszczenie grzechów w pismach prorockich*, w: *Biblia Księga Ludu Bożego*, Lublin 1980, s. 61–70.
84. *Ks. Aleksey Klawek jako egzegeta i tłumacz Biblii*, RBL, 1980, 33, s. 191–201.
85. *Prorocy słudzy słowa*, Katowice 1980, s. 285.
86. *Biblijny obraz małżeństwa: od ST do NT*, ZN KUL, 1980, (23), 3, s. 17–24.
87. *Wyrok na Babilon w ocenie Iz 13, 1–22*, RTK, 1981, (28), 1, s. 13–23.
88. *Der Sinn der sog. noachitischen Gebote (gen IX, 1–7)*, w: *Congress Volume Vienna 1980 (Vetus Testamentum Supplementum XXXII)*, Leiden 1981, s. 395–404.
89. *Die Prophetie als religiöses Phänomen des Alten Orients*, w: *Dein Wort beachten*, Leipzig 1981, s. 58–75.
90. *Die Sendung Deuterojesajas im Lichte von Jes 40, 1–11*, w: *Dein Wort beachten*, Leipzig 1981, s. 102–115.
91. *Komentarze do czytań (Iz, Jr, Ba, J)*, w: *Komentarze Biblijne I–IV*, Lublin 1981.
92. *Idea życia po śmierci w ST*, w: *Materiały pomocnicze do nauki i wykładów z biblistyki*, t. 5, 1982, s. 9–26.
93. *Biblijny obraz małżeństwa*, w: *Materiały pomocnicze do nauki i wykładów z biblistyki*, t. 5, s. 163–168.
94. *Imperium neoassyryjskie a Juda w połowie w. VIII*, RTK, 1982, (29), 1, s. 29–44.
95. *Przymierze a przykazania noachickie (Rdz 9, 1–17)*, ZN KUL, 1982, (25), 1, s. 17–27.
96. *Badania nad napomnieniami moralnymi św. Pawła w XX w.*, 1983, (53), 2, s. 47–64.
97. *Koncepcja człowieka w Starym Testamencie*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki VI*, Lublin 1983, s. 13–23.
98. *Wystąpienie Izajasza wobec Achaza*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki VI*, Lublin 1983, s. 111–128.
99. *Eschatologia księgi Izajasza*, CT, 1983, (83), 3, s. 25–36.
100. *Usprawiedliwienie starotestamentalne a doskonałość ewangeliczna*, w: *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 23–36.
101. *Das Problem der Eschatologie im Buche Jesaja*, CT, 1983, nr specj. obcojęz., s. 133–145.
102. *Die Erforschung der paulinischen Paränesen im XX Jahrhundert*, CT, 1983, nr specj. obcojęz., s. 177–194.
103. *Dualizm, duch II–III, Duch Boży, dusza ludzka III, Dzień Jahwe, El, Elohim, Eschatologia, Ewa, gnoza, Gilgamesz, głód, głowa, Gehenna, góra*, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1983–1989, t. 4–5.
104. *Stary Testament o Bogu Jedynym, transcendentnym i osobowym*, w: *W kręgu Dobrej Nowiny*, Lublin 1984:, s. 111–127.
105. *Druga pieśń o Słudze Jahwe (Iz 49, 1–15)*, RTK, 1984, s. 31–42.
106. *Maryja w Kanie Galilejskiej*, w: *U boku Syna*, Lublin 1984, s. 85–94.
107. *Opowiadanie biblijne o potopie na tle historii początków*, AK, 1985, 104, s. 96–109.

108. *Dary ducha dla potomka Dawidowego oraz jego przyszłe powszechne królestwo pokoju (Iz 11, 1–10)*, w: *Od zgromadzenia Jahwe do Kościoła*, w: *Duch Święty – Duch Boży (Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki VI)*, Lublin 1985, s. 23–37.
109. *Groźby Tritoizajasza dla odstępców i obietnice dla gorliwych (Iz 65, 1–25)*, RTK, 1985, 32, 1, s. 33–46.
110. *Księżę pokoju (Iz 9, 2–6)*, RTK, 1986, 33, 1, s. 23–35.
111. *Od zgromadzenia Jahwe do Kościoła*, w: *Kościół w świetle Biblii*, Lublin, 1986, s. 9–20.
112. *Spółeczność Boża po powrocie z niewoli (Iz 56, 1–12)*, RTK, 1987, (34), 1, s. 5–12.
113. *Potop biblijny*, Lublin 1988, ss. 186.
114. *Rzeczy „dawne” i rzeczy „nowe” w wypowiedziach Deuteroizajasza*, RTK, 1989, (35), 1, s. 15–25.
115. *Stary Testament w świetle ostatnich badań krytycznych*, RBL, 1989, 42, s. 1–10.
116. *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, ss. 496.
117. *Profetyzm, charakterystyka ogólna, Prorocy „więksi”*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, Poznań 1990, s. 235–314.
118. *Założenia teologiczne jahwistycznego i kapłańskiego opisu potopu*, w: *Studium Scripturae – anima theologiae. Prace ofiarowane dla ks. S. Grzybka*, Kraków 1990, s. 291–301.
119. *Księga Psalmów*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, Poznań 1990, s. 347–383.
120. *Księga Izajasza (Biblia Lubelska)*, Lublin 1991, s. 293.
121. *Akcenty ekologiczne w opisie potopu Rdz 6–9*, RTK, 1991/92, (38/39), 1, s. 17–26.
122. *Zbawcze działanie Boże a grzechy Izraela według Iz 59, 1–21*, w: *Agnus et sponsa*, Kraków 1993, s. 271–280.
123. *Myśl religijna i teologiczna Księgi Izajasza*, RT, 1993, 1, s. 21–41
124. *Saul a Dawid na tle genezy monarchii izraelskiej*, ST, Th. Vers. 26, 1988, z. I, s. 15–36. 125.
125. Artykuły w *Encyklopedii katolickiej* t. VI/VII (1993–1996): Grzech (ST); Grzech pierworodny I (ST); Hebrajczycy; Izajasz (osoba); Izajasz (księga); Izrael (ST); Jahwe; Jeremiasz (osoba), Jeremiasz (księga), Isztar, Jana Ewangelia.
126. *Eschatologiczny los Jerozolimy i jej ludu. Refleksje biblijne nad Iz 66, 6–25*, LST, 1994, nr 3, s. 239–246.
127. *Problem prozelityzmu w Judaizmie do I w. po Chr.*, RTK, 41, 1994, 1, s. 55–64.
128. *Akcenty uniwersalistyczne w księgach Jonasza i Rut*, w: *Księga pamiątkowa dla ks. bp. Jana Szlagi*, RTK, 42, 1, 1995.
130. *Geneza księgi Izajasza 1–39*, w: RTK, 42, 1, 1996, s. 43–54.
131. *Sprawiedliwość i doskonałość w Starym Testamencie*, *Księga pamiątkowa dla ks. prof. J. Kudasiewicza*, Kielce 1996 (w druku).
132. *Księga Izajasza*, t. I–II, Poznań 1996.
133. *Księga Jeremiasza*, Lublin 1997.
134. *Recenzja publikacji prof. A. Świderkówny: Rozmowy o Biblii, Ewangelia wg św. Mateusza i Bóg Trójjedyny w życiu człowieka*, LST, 1995, s. 245–246.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi
Akta Kurii Biskupiej, Akta Personalne, sygn. 560

Opracowania

- Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wkład w kulturę polską w latach 1968–1993*, red. M. Rusecki, Lublin 1994.
- Biogramy i bibliografie. Ks. Lech Stachowiak*, „Łódzkie Studia Teologiczne” R. 1(1992), s. 128–133.
- Mandziuk J., Zwoliński P., *Stachowiak Lech (1926–1997)*, w: *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 10, Warszawa 2006, s. 601–605.
- Pietkiewicz R., „*Biblia Tysiąclecia*” w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego, Wrocław 2004.
- Rubinkiewicz R., *Stachowiak Lech Remigiusz (1926–1997)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 41, Kraków 2002, s. 321–322.
- Światła prawdy Bożej. Księdzu profesorowi Lechowi Stachowiakowi w 70 rocznicę urodzin*, red. E. Szewc, Łódź 1996.
- Szewc E., *Biblistyka polska poniosła stratę*, „Wiadomości Diecezjalne Łódzkie” (dalej WDŁ) R. 71 (1997), nr 7–8, s. 351–352.
- Tronina A., *Pół wieku lubelskiej szkoły biblijnej (1956–2006)*, „The Biblical Annals” 3 (2013), s. 119–145.
- Wrzesiński słownik biograficzny*, red. R. Nowaczyk (Stańczyk), Września 2011.
- Zwoliński P., *Wyższe Seminarium Duchowne w Łodzi – 1921–2001*, Łódź 2001, s. 63–64.

*

- Wprowadzenie arcybiskupa Władysława Ziółka do Mszy świętej za śp. ks. prof. Lecha R. Stachowiaka*, 7–8, 352.
- Podziękowanie arcybiskupa Władysława Ziółka gościom za udział w uroczystościach pogrzebowych oraz za nadesłane pisma kondolencyjne*, 7–8, 354.
- Telegram Ojca Świętego z wyrazami współczucia po śmierci ks. prof. Lecha R. Stachowiaka*, 7–8, 355.
- List kardynała Josepha Ratzingera z wyrazami współczucia po śmierci ks. prof. Lecha R. Stachowiaka*, 7–8, 356.

Nota o Autorach

Ksiądz **Kazimierz DĄBROWSKI** – prezbiter archidiecezji łódzkiej, doktor nauk humanistycznych, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi, notariusz Trybunału Metropolitalnego w Łodzi.

Ksiądz **Mieczysław RÓŻAŃSKI** – prezbiter archidiecezji łódzkiej, prof. uczelni, dr hab. Katedra Teorii i Historii Prawa, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, zastępca dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi.

Kontakt e-mail: roza4@poczta.onet.pl